

KAPITAŁ LUDZKI
KAPITAŁ CZŁOWIECZY I INTELIGENCYJNY

MINISTERSTWO
ROZWOJU
REGIONALNEGO

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPÓŁNOTY

SPIIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	3
2. GŁÓWNE OBOWIĄZKI BENEFICJENTÓW.....	3
3. LOGOTYP PO KL.....	4
Idea wspólnego znaku.....	5
Znak graficzny na siatce modułowej.....	6
Znak graficzny – kolorystyka podstawowa.....	6
Znak graficzny – kolorystyka uzupełniająca.....	8
Logotyp Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.....	9
Logotyp PO KL w wersji angielskiej.....	10
Logotyp PO KL – pole podstawowe i pole ochronne.....	11
Logotyp PO KL – wersje jednokolorowe.....	12
Logotypy PO KL – stosowanie tła.....	13
Logotyp PO KL – wariant jednokolorowy na tle programu.....	14
Wiodące kolory/zarzeczowane dla Programu Kapitał Ludzki.....	15
4. ZASADY STOSOWANIA LOGOTYPU UNI EUROPEJSKIEJ.....	15
Budowa flagi UE.....	15
Kolorystyka flagi Unii Europejskiej.....	16
Odwołanie słowne do UE i EFS.....	18
5. ZESTAWIENIA ZNAKÓW GRAFICZNYCH.....	18
6. ZASADY OZNACZANIA PROJEKTÓW I DZIAŁAŃ INFORMACYJNO - PROMOCYJNYCH W RAMACH PO KL.....	20
Wariant podstawowy dla dużych materiałów.....	20
Wariant minimalny dla małych materiałów.....	21
Stosowanie informacji o współfinansowaniu.....	22
Oznaczanie pomieszczeń, w których realizowany jest projekt.....	23
Oznaczanie sprzętu i wyposażenia zakupionego w ramach projektu.....	24
Informacja o współfinansowaniu wynagrodzeń w ramach projektu.....	24
Oznaczanie publikacji i materiałów promocyjnych w ramach projektu.....	25
Strony internetowe.....	26

Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym
Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki
Warszawa, 4 Luty 2009 r.

1. Wstępn

Celem *Wytycznych* jest przedstawienie zasad dotyczących jednolitego sposobu oznaczania wszystkich projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w latach 2007-2013, a także sposobów oznaczania działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych w ramach projektów dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Stosowanie *Wytycznych* jest obowiązkowe dla beneficjentów PO KL oraz dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Zobowiązane do stosowania *Wytycznych* są również Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego, które są finansowane ze środków EFS.

Obowiązek informowania o współfinansowaniu projektów ze środków unijnych wynika w szczególności z Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006 z 8 grudnia 2006 r.¹ ustanawiającego szczegółowe zasady wykonania Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego. Podstawowe zasady prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych na potrzeby Narodowej Strategii Spójności oraz wszystkich programów operacyjnych w Polsce określa *Strategia Komunikacji Funduszy Europejskich na lata 2007-2013* oraz *Wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 13 sierpnia 2007 r. w zakresie informacji i promocji*, wydane na podstawie *ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (Dz. U. 2006 r., nr 227, poz. 1658, z późn. zm.). Natomiast szczegółowe omówienie zasad informowania o PO KL zostało zawarte w *Planie komunikacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*.

Za koordynację działań informacyjnych i promocyjnych PO KL na poziomie całego Programu odpowiada Instytucja Zarządzająca PO KL, której funkcję pełni Departament Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego. W procesie komunikacji uczestniczą również Instytucje Pośredniczące i Pośredniczące II Stopnia, Krajowy Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Regionalne Ośrodki EFS, Komitet Monitorujący, Instytucja Koordynująca NSRO, Komisja Europejska oraz beneficjenci.

2. Główne obowiązki beneficjentów

Głównym obowiązkiem beneficjentów jest informowanie o otrzymanej pomocy z Unii Europejskiej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i dotyczy to wszystkich projektów realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, niezależnie od trybu wyboru projektów tj. projektów konkursowych, systemowych i indywidualnych, a także wszelkich działań realizowanych w ramach Pomocy Technicznej Programu. Wymóg ten obowiązuje beneficjentów

¹ Inaczej: rozporządzenie implementacyjne

od momentu podpisania umowy o dofinansowanie oraz dotyczy również beneficjentów, którzy rozpoczęli realizację projektu przed podpisaniem umowy. Instytucje ogłaszające konkurs, które dopuszczają rozpoczęcie realizacji projektu przed datą podpisania umowy, powinny w dokumentacji konkursowej informować beneficjentów o konieczności stosowania *Wytycznych dotyczących oznaczania projektów w ramach PO KL*. Wynika to z faktu, iż wszystkie działania realizowane w ramach projektu powinny spełniać wymogi dot. oznaczania projektów, tak by późniejsi wydatki dotyczące tych działań uwzględnione we wniosku o płatność mogły zostać uznane za kwalifikowalne.

Zakres planowanych zadań, jak i środki i kanały informacyjne powinny być planowane racjonalnie i efektywnie, mając na uwadze, iż głównym celem działań informacyjno-promocyjnych jest wypełnienie wszelkich wymagań związanych z oznaczaniem projektu, a także promocja Europejskiego Funduszu Społecznego zgodnie z założeniami informacji i promocji Programu opisanych w Planie komunikacji PO KL. W szczególności beneficjenci (projektodawcy) powinni zapewnić, aby przekaz (w tym język i środki komunikacji) zostały dopasowane do grupy odbiorców, charakteru i zasięgu oddziaływania projektu.

3. Logotyp PO KL

System wizualizacji Programu Kapitał Ludzki opiera się na wykorzystaniu dwóch podstawowych **obowiązkowych** logotypów: logotypu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i Unii Europejskiej wraz z towarzyszącą im informacją o współfinansowaniu (stosowanie jej uzależnione jest od wielkości i rodzaju materiału informacyjno-promocyjnego) wraz z innymi logotypami uzupełniającymi i hasłami promocyjnymi dla Programu Kapitał Ludzki.

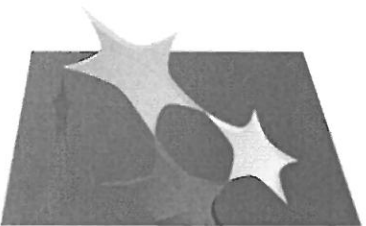
Wszystkie działania informacyjno-promocyjne w PO KL prowadzone przez beneficjentów Programu czy instytucje zaangażowane we wdrażanie PO KL **muszą zawierać co najmniej:**

- logotyp Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
- logotyp Unii Europejskiej (dwanaście złotych pięcioramiennych gwiazd na błękitnym tle) z odwołaniem słownym do Unii Europejskiej i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Podstawowym dwóm logotypom mogą towarzyszyć inne uzupełniające logotypy np. herby lub godła województw, logotypy instytucji, beneficjentów, partnerów oraz hasło promocyjne zarezerwowane dla Programu Kapitał Ludzki „Człowiek – najlepsza inwestycja”. Można również stosować logotyp Europejskiego Funduszu Społecznego obowiązujący w latach 2004-2006, ale używanie tego logotypu jest dobrowolne i decyduje o tym beneficjent lub instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu.

Iden wspólnego znaku

Dla wszystkich programów operacyjnych współfinansowanych z Funduszy Europejskich i Funduszu Spójności został opracowany wspólny znak graficzny. Znak ten jest zbudowany z układu połączonych gwiazd na tle trapezu. Niebieskie tło symbolizuje uchylone okno z widokiem na niebo, co tworzy kadł przestrzni, światła, w który wchodził połączony gwiazdy. Symbolika gwiazd nawiązuje do flagi Unii Europejskiej poprzez kolor jednej z gwiazd, jak również niebieski kolor tła. Znak nawiązuje również do symboliki flagi Polski – kolory pozostałych dwóch gwiazd. W sposób symboliczny komunikuje o przepływie funduszy europejskich. Kierunek zachód – wschód został uzyskany poprzez nadanie dynamiki gwiazdom.

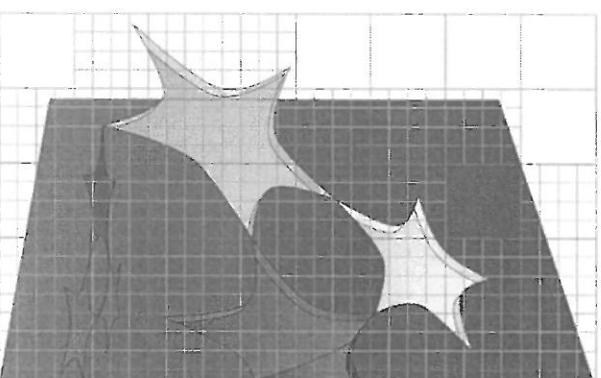
Rys. 1 znak graficzny Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013

Cała forma znaku graficznego tworzy złudzenie przestrzeni dzięki następującym zabiegom graficznym:

- nadanie efektu trójwymiarowości poszczególnym gwiazdom,
  - wprowadzenie cienia rzucanego,
  - nadanie perspektywowy prostokątnemu tłu,
  - „schowanie” fragmentu czwartej gwiazdy w obrębie prawego boku trapezu oraz wprowadzenie na jej powierzchni cienia rzucanego przez trapez.
- Połączenie gwiazd oraz ich symbolika poprzez kolor mówią nam o wspólnotocie UE, jej trwałości i sile. Dodatkowo charakter graficzny gwiazd nasuwa skojarzenia z postaciami ludzi, wprowadzając tym samym w symbolikę aspekt ludzki. Mówi o zjawisku synergii, czyli kooperacji (współpracy) różnych czynników, której efekt jest większy niż suma ich oddzielnego działania.

Znak graficzny na siatce modułowej

Siatka modułowa określa podstawowe proporcje i wielkości w budowie znaku graficznego. Stosowana jest w przypadku odwzorowania znaku na powierzchniach wielkoformatowych (np. na billboardzie), gdzie zastosowanie formy elektronicznej jest niemożliwe. Modułem konstrukcyjnym jest kwadrat o boku równym 1/8 wysokości znaku graficznego.

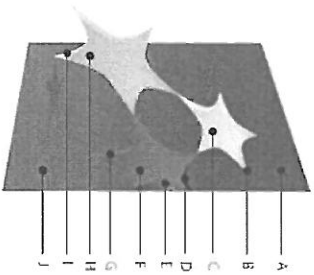
Znak graficzny na siatce modułowej

Rys. 2 znak graficzny na siatce modułowej

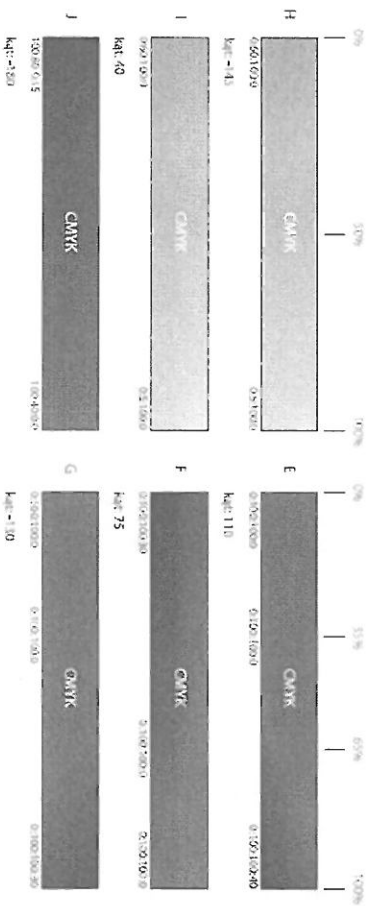
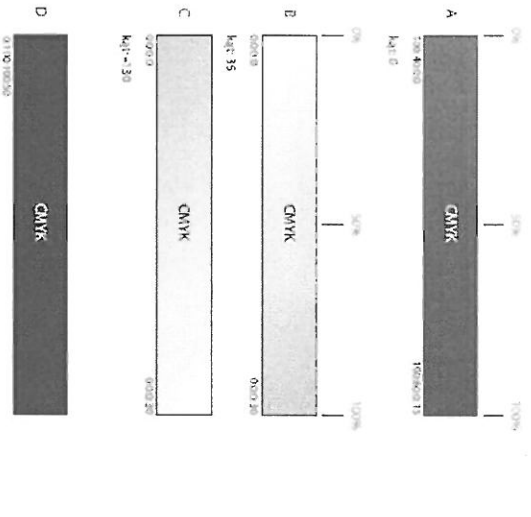
Znak graficzny – kolorystyka podstawowa

Kolorystyka znaku jest istotnym czynnikiem kształtującym tożsamość i sposób postrzegania marki. Kolory znaku oraz elementów systemu identyfikacji powinny być jak najbardziej zbliżone do kolorów określonych w systemie CMYK², niezależnie od techniki reprodukcji. Poniżej przedstawiono parametry poszczególnych elementów sygnetu. Wykorzystano w nich efekty gradientu typu liniowego.

² CMYK jest to zestaw czterech podstawowych kolorów farb drukarskich stosowanych powszechnie w druku kolorowym w poligrafii i metodach pokrewnych. CMYK to jednocześnie jedna z przestżeń barw w pracy z grafiką komputerową. Skróć CMYK powstał jako złożenie pierwszych liter angielskich nazw kolorów: prócz koloru czarnego czyli: cyan, magenta, yellow oraz kolor czarny.

Znak graficzny - CMYK

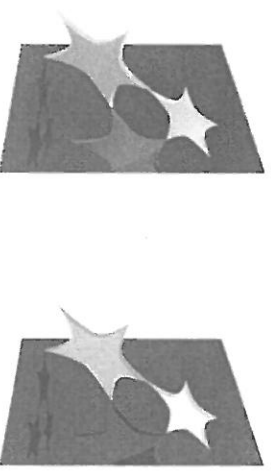

Budowa gradientu znaku graficznego - CMYK

Rys. 3 Budowa gradientu znaku graficznego w systemie CMYK

Znak graficzny - kolorowy wzór wypełniający

Poniżej przedstawiono parametry kolorystyczne znaku w zależności od wybranej techniki reprodukcji. W przypadku druku w systemie PANTONE³ wykorzystujemy 3 kolory PANTONE – niebieski, czerwony i żółty oraz zakładamy raster z overprintem⁴ z kolorów CMYK – black i magenta. Zaleca się druk bezpośrednio na folii.

Znak graficzny - kolorowy wzór wypełniający

Znak graficzny - kolorowy wzór wypełniający

Technika reprodukcji/rola	PANTONE C/M/Y	RIP-ETL/ABS	ESL	HEX #E11000	HEX #FF0000
NIERESNO	50% C / U	267 / * 280	507 / * 500	10000 / * 100-01	010 / * 00
CZERWONY	10% C / U	1510 / * 1360	3030 / * 3000	100-010 / * 100-03	037 / * 030
ŻÓŁTY	10% C / U	1530 / * 1340	1028 / * 1007	100-21 / * 100-01	010 / * 010
BIEL	100% White C / U	9900 / * 7500	9010 / * 7007	100-10 / * 100-04	010 / * 012
CZARNY	100% Black C / U	7600	9010	100-12	010

Wartości kolorów dla techniki drukarskiej oraz innych technik reprodukcji

Rys. 4 tabela kolorów dla techniki drukarskiej oraz innych technik reprodukcji

Należy pamiętać, że kolorystyka przedstawiona w opracowaniu jest symulacją kolorów z drukarki laserowej i służy jedynie celom ilustracyjnym. Kolory należy dobierać według podanych na karcie wartości.

³ Pantone w skrócie PMS (Pantone Matching System) jest to system barw znakowanych albo specjalnych. Kolory te ujęte są w specjalnym wzorniku i nie są oparte na module CMYK. Kolory te powstają przez zmieszanie w odpowiednich proporcjach podstawowych farb, określonych przez producenta systemu. Inaczej mówiąc to kolory dodatkowe, specjalne.

⁴ Raster to jednotonny obraz składający się z drobnych kropek (lub w szczególnym przypadku z linii), dający podczas oglądania z normalnej odległości wrażenie ismienia półtonów, gdy kropki te są już na tyle małe, że zlewają się z otaczającym je tłem.

* – Odpowiednio ciemniejszy kolor w przypadku podkreślenia trójwymiarowości gwiazd oraz zrzuconego przez nie cienia.

Logo PO Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Poniżej przedstawiono sposób konstrukcji logotypu dla Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki bazujący na zależnościach wielkościowych wynikających z wysokości znaku graficznego.

Rys. 5 budowa logotypu Programu Kapitał Ludzki

Forma podstawowa znaku Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest zbudowana z zestawienia znaku graficznego z logotypem w ściśle określonych proporcjach.

Logo z znakiem programu operacyjnego

Rys. 6 Logo PO KL w formie podstawowej i z hasłem programu operacyjnego

Forma uzupełniająca znaku Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest zbudowana z zestawienia znaku graficznego z logotypem w ściśle określonych proporcjach. Ta wersja można stosować wyłącznie w wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach.

forma uzupełniająca*

Rys. 7 logo PO KL w formie uzupełniającej

Logotyp PO KL w wersji angielskiej

Logo z znakiem programu operacyjnego

HUMAN CAPITAL

forma uzupełniająca

Rys. 8 logotypy PO KL w wersji angielskiej

Logotyp PO KL – pole podstawowe i pole ochronne

Pole podstawowe logotypu jest to minimalny zamknięty obszar wokół znaku, w którym znak może być użyty natomiast pole ochronne to obszar wokół znaku, w którym nie może pojawić się żadna obca forma, zarówno graficzna, jak i tekstowa.

zasada konstrukcji pola podstawowego znaku

Rys. 10 zasada konstrukcji pola podstawowego i ochronnego znaku PO KL

Logotypy PO KL – warianty jednokolorowe

Warianty jednokolorowe można stosować we wszystkich obszarach komunikacji, ale w szczególności powinny być stosowane wtedy, gdy wykorzystanie wersji pełnokolorowej jest niemożliwe ze względów technologicznych (na przykład tłoczenie, grawerunek itp.). Poniżej przedstawiono warianty znaku w odcieniach szarości, warianty achromatyczne oraz monochromatyczne.

wariant w odcieniach szarości

wariant achromatyczny – czarno-biały (specjalny / negatyw)

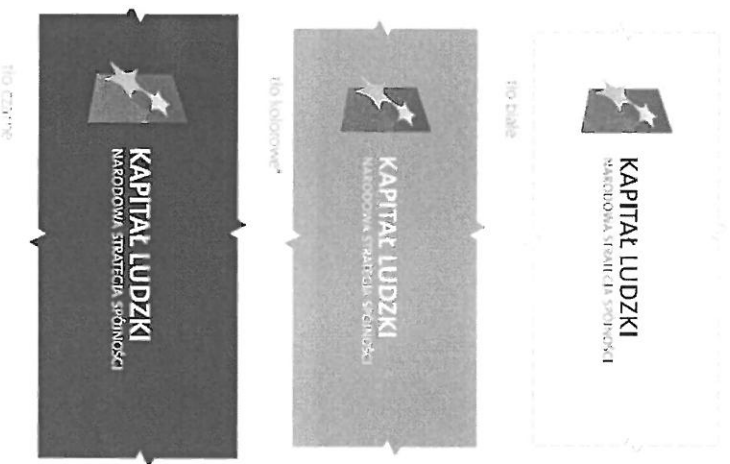
wariant monochromatyczny – ciemny (specjalny / negatyw)

Rys. 10 różne warianty kolorystyczne logotypu PO KL

Logotyp PO KL – stosowanie dla

Podstawowym tłem dla logotypu jest tło w kolorze białym, ale oczywiście można stosować logotyp PO KL na wszelkich innych kolorowych tłach, zwłaszcza na tle pomarańczowym, gdyż ten kolor jest zarezerwowany dla Programu Kapitał Ludzki.

Przy stosowaniu innych tła kolorowych należy pamiętać by nie używać kolorów tej zarezerwowanych dla innych Programów Operacyjnych, które są opisane w Księdze Znaku Narodowej Strategii Spójności:

tyło szare

Rys. 11 różne warianty tła dla logotypu PO KL

Logotyp PO KL – wariant jednokolorowy na tle programu

Dopuszcza się stosowanie znaku w wariantach jednobarwnych – monochromatycznych, na dowolnym tle kolorystycznym, należy tylko pamiętać, aby unikać kolorów zarezerwowanych dla innych Programów Operacyjnych.

Rys. 12 wariant monochromatyczny Logo PO KL na tle programu

Wiodące kolory zarezerwowane dla Programu Kapitał Ludzki

Kolorem zarezerwowanym dla Programu Kapitał Ludzki jest kolor pomarańczowy. Poniżej zamieszczone są dopuszczalne wersje kolorystyczne tła pełnych – jednorodnych w systemie kolorystycznym CMYK dla koloru zarezerwowanego dla Programu. Kolorystyka przedstawiona w opracowaniu jest symulacją kolorów z drukarki laserowej i służy jedynie celom ilustracyjnym. Kolor należy dobrać według podanych poniżej wartości.

Rys. 13 wiodące odcienie koloru pomarańczowego dla Programu Kapitał Ludzki

4. Zasady stosowania logotypu Unii Europejskiej

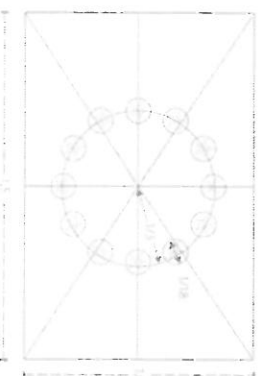
Drugim obowiązkowym elementem, który należy umieszczać promując działania w ramach Programu Kapitał Ludzki, jest znak Unii Europejskiej z odwołaniem słownym do Unii Europejskiej i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Budowa flagi UE

Rys. 14 Flaga Unii Europejskiej

Symbol UE składa się z 12 gwiazd. Logo UE ma kształt niebieskiej prostokątnej flagi, której szerokość stanowi półtorą długości wysokości. Gwiazdy są umieszczone w równych odległościach od siebie w taki sposób, że formują niewidzialny okrąg, którego środek jest tworzony poprzez przecięcie się przekątnych prostokąta. Promień okręgu stanowi 1/3 wysokości prostokątnej flagi. Każda gwiazda ma 5 punktów, które umieszczone są na obwodzie „niewidocznego” okręgu. Jego promień wynosi 1/18 wysokości prostokątnej flagi. Gwiazdy są usytuowane pionowo tzn. jedno ramię (wierzchołek) gwiazdy jest pionowe, a dwa przylegające do niego ramiona powinny być usytuowane w linii prostej oraz pod kątem prostym do „maszty” flagi. Gwiazdy powinny być rozmieszczone na okręgu w pozycjach „pełnych” godzin zegarowych.

Rys. 15 geometria flagi UE

Kolorystyka flagi Unii Europejskiej

Logo Unii Europejskiej musi zawierać następujące oficjalne kolory:

- *Niebieski odbity Pantone (Pantone reflex blue)* – powierzchnia prostokąta,
- *Żółty Pantone (Pantone yellow)* – powierzchnia gwiazd.

Przy druku czterokolorowym kolor *żółty Pantone* jest uzyskiwany poprzez użycie 100% „process yellow”. Natomiast poprzez wymieszanie 100%-ego „process cyan” i 80%-ego „process magenta” uzyskuje się odcień bardzo zbliżony do *pantone reflex blue*.

Nie jest obowiązkowe stosowanie oznaczeń w kolorze, tam gdzie nie jest to technicznie możliwe.

Należy jednak podkreślić fakt, że zmiana kolorów logo dopuszczalna jest tylko w uzasadnionych przypadkach.

W celu użycia logo UE w internecie najlepiej jest używać kolorów RGB granatowy: 0/0/153 (w systemie szesnastkowym [hexadecimal]:#000099), żółty RGB: 255/204/0 (w systemie szesnastkowym [hexadecimal]:#FFCC00) w paletcie kolorów komputerowych.

	GRANATOWY	ŻÓŁTY
CMYK	100/90/0/0	0/0/100/0
PANTON	PANTON REFLEX BLUE	PANTON YELLOW
FOLIA (ORACAL)	50	21
RAL	5002	1018
RGB	0/51/153	255/204/0
HEXADECIMAL	003399	FFCC00

Rys. 16 opis kolorów używanych do budowy flagi UE

Jeżeli jedynym dostępnym kolorem jest czarny, prostokąt powinien posiadać czarną obwódkę, natomiast gwiazdy powinny być czarne na białym tle. W sytuacji, gdy jedynym dostępnym kolorem jest niebieski (oczywiście musi to być odbity niebieski/Reflex Blue), to powinno być wydrukowane w maksymalnym nasyceniu tym kolorem, z porównanymi na tle białymi gwiazdami.

Rys. 17 jednobarwne wersje flagi UE

Reprodukcji emblematu najczęściej dokonywać na białym tle. Należy unikać tła wielokolorowego, zwłaszcza jeżeli nie komponuje się ono z kolorem niebieskim. Jeśli zaistniała konieczność dokonania reprodukcji na kolorowym tle, należy najpierw umieścić wokół prostokąta biały pasek o szerokości równej 1/25 wysokości tego prostokąta.

Rys. 18 flaga UE na kolorowym tle

Dodatkowe informacje na temat emblematu można uzyskać na stronie internetowej Generalnego Sekretariatu Komisji Europejskiej: http://europa.eu.int/abc/symbols/emblem/graphics1_pl.htm

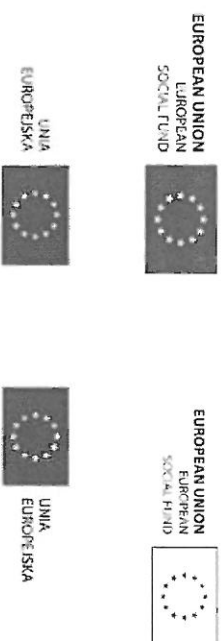
Odwodzenie słowne do Unii Europejskiej i Europejskiego Funduszu Społecznego

W systemie wizualizacji Programu Kapitał Ludzki znakowi UE towarzyszy odwołanie słowne do Unii Europejskiej i Europejskiego Funduszu Społecznego. Odwołania słowne mogą występować zarówno z lewej i prawej strony jak również centralnie. Jest to obowiązujący znak Unii Europejskiej do oznaczania projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i występuje w dwóch wariantach z dwoma i jednym podpisem. Wariantem podstawowym tego logotypu jest flaga Unii Europejskiej z dwoma podpisami: Flaga Unii Europejskiej z jednym podpisem może być używana tylko w uzasadnionych sytuacjach (patrz: str. 21).

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

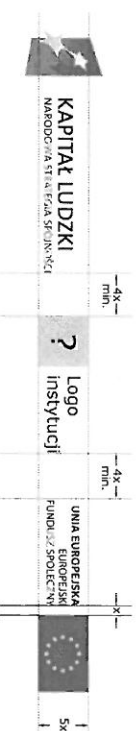
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Rys. 19 Logotypy Unii Europejskiej z dwoma wariantami podpisu

5. Zestawienia logotypów

W zestawieniach z innymi logotypami, logo **PO KL** znajduje się zawsze z lewej strony (zaczyna ciąg znaków), znak Unii Europejskiej zawsze z prawej strony (kończy ciąg znaków), w przestrzeni pomiędzy tymi znakami umieszcza się inne znaki np. logotypy regionów, beneficjentów.

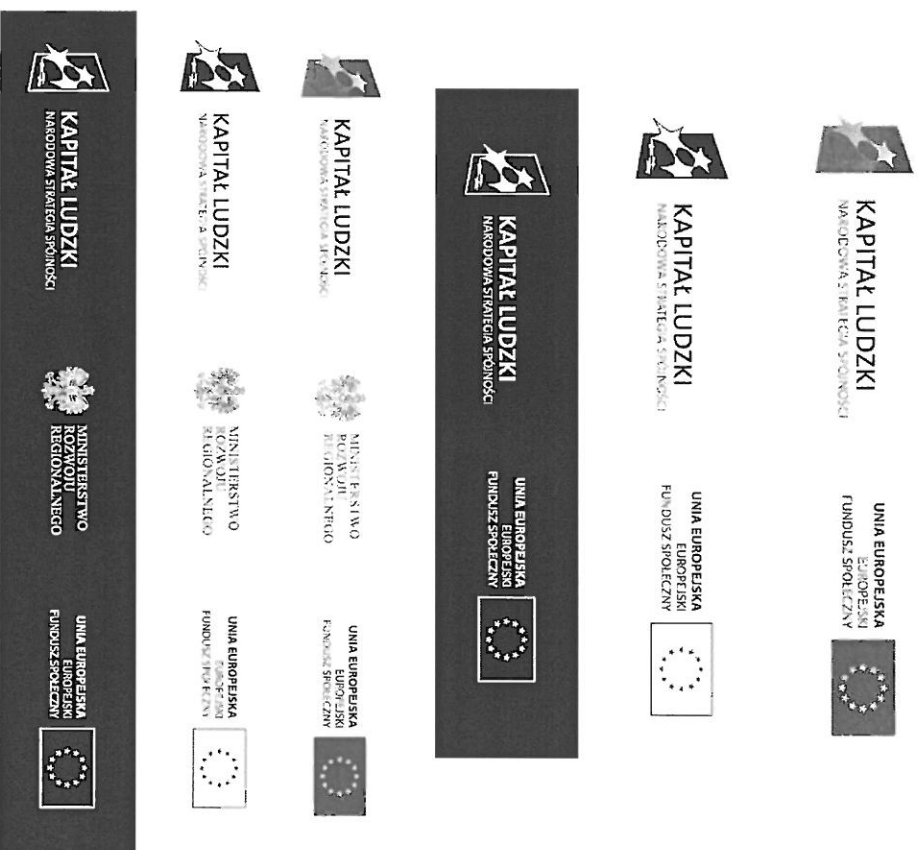

Rys. 20 zasady tworzenia zestawienia znaków

Moduł konstrukcyjny x – to kwadrat o boku równym 1/5 wysokości emblematu UE (=1/5 odległości pomiędzy punktami skrajnymi gwiazdek zawartych w znaku marki). Odległości wskazane między znakami są odległościami minimalnymi. W zależności od sytuacji, w której następuje zestawienie znaków, odległości mogą ulegać zwiększeniu.

Można stosować zarówno ciąg znaków w układzie poziomym jak również pionowym, choć wariantem podstawowym jest ciąg znaków poziomy.

Przykłady zestawień:

rys. 21 przykłady zestawień znaków

UWAGA!!! Należy pamiętać, że obowiązek stosowania odpowiednich znaków graficznych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i emblematu Unii Europejskiej uzależniony jest od wielkości materiału informacyjno – promocyjnego.

5. Zasady oznaczania projektów i działań informacyjno-promocyjnych w ramach PO KL.

Wszelkie materiały informacyjne, promocyjne i szkoleniowe, w zależności od ich wielkości, rodzaju i techniki wykonania muszą być oznaczone według dwóch możliwych wariantów:

1. wariant podstawowy - dla dużych materiałów (materiały duże, multimedialne, wybrane drukowane),
2. wariant minimalny - dla małych materiałów (materiały małe, wybrane drukowane).

Wybór zastosowanego wariantu zależy od wielkości materiału, rodzaju i techniki wykonania, przy czym Instytucja Zarządzająca PO KL rekomenduje stosowanie wariantu podstawowego w każdym przypadku, gdy warunki techniczne to umożliwiają.

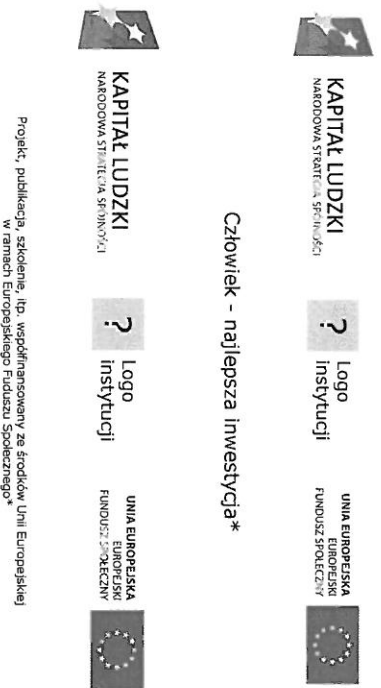
Wariant podstawowy dla dużych materiałów

Wariant podstawowy zakłada, że wszelkie duże materiały promocyjne, materiały multimedialne oraz wybrane materiały drukowane będą zawierały, zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8.12.2006 r. (rozporządzenie wykonawcze) oraz *Księgą identyfikacji wizualnej NSS*, co najmniej obowiązkowo: emblemat UE, odwołanie słowne do UE, odwołanie słowne do Europejskiego Funduszu Społecznego, logo PO KL, hasło promocyjne Programu Kapitał Ludzki, informację o współfinansowaniu a opcjonalnie jeśli to możliwe: logo/herb instytucji lub województwa. Przykładowy podział wybranych materiałów promocyjnych dla tego wariantu prezentuje tabela poniżej:

Przykłady materiału promocyjnego	Elementy wizualizacji
<p>1. Duże materiały:</p> <p>a. tablice informacyjne, pamiętkowe, reklamowe,</p> <p>b. billboardy, plakaty,</p> <p>c. banery, standy, roll-up, ścianki konferencyjne,</p> <p>d. namioty, stoiska wystawowe itp</p> <p>2. materiały drukowane:</p> <p>a. publikacje np. dokumenty, broszury, ulotki itp.,</p> <p>b. notatniki, dyplomy, certyfikaty,</p> <p>c. informacje prasowe, reklamy i ogłoszenia prasowe,</p>	<p>Materiały informacyjne i promocyjne muszą zawierać co najmniej obowiązkowo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Logo PO KL 2. Flaga Unii Europejskiej z odwołaniem do Unii Europejskiej i Europejskiego Funduszu Społecznego 3. Hasło określone dla PO KL (w przypadku materiałów 1c-6 stosowane hasła nie jest obowiązkowe, jest tylko zalecane)

d. reklamy i ogłoszenia internetowe, e. tecki firmowe, kalendarze itp. 3. strony internetowe, bazy danych 4. filmy i reklamy telewizyjne 5. prezentacje Power Point 6. naklejki na sprzęt i wyposażenie informujące o współfinansowaniu	4. informacja o współfinansowaniu
--	-----------------------------------

Przykłady oznaczeń:

Człowiek - najlepsza inwestycja*

* Uwagi do wariantu podstawowego:

1. Hasło PO KL może być umieszczone w dowolnym miejscu materiału. Musi być jednak umieszczone poza ciągiem znaków.
2. Informacja o współfinansowaniu może być umieszczona w dowolnym miejscu materiału. Musi być jednak umieszczona poza ciągiem znaków.
3. Treść informacji o współfinansowaniu nie powinna być nadmiernie rozbudowywana. Przykładem takiej zbyt nadmiernie rozbudowanej informacji o współfinansowaniu jest np. projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i z budżetu państwa oraz z budżetu Wojewódzkiego Urzędu Pracy.
4. W przypadku materiałów wymienionych w punkcie 3,4,5 oraz innych materiałów multimedialnych dopuszczalne jest tworzenie i stosowanie animowanych wersji elementów wizualizacji.

Wariant minimalny dla małych materiałów

Wariant minimalny zakłada, że małe materiały promocyjne oraz wybrane materiały drukowane będą zawierały, zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym oraz Księgą identyfikacji wizualnej NSS, co najmniej obowiązkowo: emblemat UE, odwołanie słowne do UE, logo PO KL, a opcjonalnie jeśli to możliwe: logo lub herb instytucji lub województwa. Przykładowy podział wybranych materiałów promocyjnych prezentuje tabela poniżej:

Przykłady materiału promocyjnego	Elementy wizualizacji
1. małe materiały: a. gadżety, b. nadruki na płytach CD/DVD itp., 2. materiały drukowane: a. papier firmowy, b. bilety wizytowe, c. karty grzeźnościowe, d. koperty,	Materiały informacyjne i promocyjne muszą zawierać co najmniej obowiązkowo: 1. Logo PO KL 2. Flaga Unii Europejskiej z odwołaniem do Unii Europejskiej

Stosowanie informacji o współfinansowaniu

Za informację o współfinansowaniu, o której mowa w niniejszym dokumencie rozumie się tekst informujący o tym, że projekt, dane działanie jest współfinansowane przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W informacji o współfinansowaniu nie powinno używać się żadnych skrótów tj. używane powinny być pełne nazwy: Unia Europejska i Europejski Fundusz Społeczny. Należy również zadbać o dostępalność oznaczeń, tak by oznaczenia wraz z informacją o współfinansowaniu były widoczne dla odbiorców.

Dodatkowo w informacji o współfinansowaniu **nie można** używać nazw: beneficjenta, instytucji pośredniczących i wdrażających, innych źródeł współfinansowania, oraz wszelkich innych informacji, które mogłyby sprawić, że przekaz o udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego będzie nieczytelny i mało przejrzysty. Dopuszcza się, aby w informacji

o współfinansowaniu używać nazw projektów dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W ramach projektów dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oznaczone muszą być:

- pomieszczenia, w których jest realizowany projekt,
- sprzęt i wyposażenie zakupione w ramach projektu,
- duże materiały informacyjno-promocyjne,
- dokumenty, miejsca pracy sfinansowane w ramach projektu,
- wszelkie inne produkty, usługi wytworzone w ramach projektu.

Szczegółowe zasady stosowania logotypów oraz umieszczanie informacji o współfinansowaniu omówione zostały poniżej:

Oznaczenie pomieszczeń, w których realizowany jest projekt

Każde pomieszczenie, w którym realizowany jest projekt powinno zostać oznaczone poprzez wywieszenie plakatu, tablicy informacyjnej, naklejki lub innego rodzaju materiału zawierającego dwa podstawowe logotypy: Logo PO KL i flagę Unii Europejskiej z dwoma podpisami oraz informację o realizowaniu projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Informacja taka powinna w szczególności znaleźć się w siedzibie beneficjenta, biurze projektu, w salach szkoleniowych i innych salach, w których realizowane jest wsparcie skierowane bezpośrednio do osób. Informacja o współfinansowaniu powinna być umieszczona w widocznym miejscu i czytelna dla wszystkich osób uczestniczących w działaniach realizowanych w danym miejscu.

Taki plakat nie musi zawierać wyłącznie informacji o współfinansowaniu i dwóch logotypów może również zawierać dowolną formę graficzną, rysunek, w takim wypadku informacja o współfinansowaniu wraz z wymaganymi logotypami powinna zawierać co najmniej 15% powierzchni plakatu, tablicy.

Dodatkowo należy pamiętać, że podczas spotkań informacyjnych i konferencji wszyscy uczestnicy projektów (w szczególności osoby i instytucje/firmy korzystające ze wsparcia w ramach projektu) powinni mieć świadomość, że uczestniczą w projekcie współfinansowanym przez Europejski Fundusz Społeczny.

W przypadku organizacji konferencji, seminarów, warsztatów i innych imprez promocyjnych logotypy oraz informacja o współfinansowaniu imprezy ze środków EFS powinna się znaleźć co najmniej na:

- zaproszeniach – zarówno przekazywanych w formie papierowej, jak i elektronicznej, również jeśli zaproszenie jest zaproszeniem otwartym, w formie ogłoszenia, ogłoszenia prasowego, plakatu itp.;

- plakatach, informacjach, ogłoszeniach umieszczonych w sali, stoisku wystawienniczym, w miejscu widocznym dla uczestników spotkania lub/oraz przed wejściem do sali;
- materiałach, które otrzymują uczestnicy spotkania, w szczególności na publikacjach, gadżetach, prezentacjach, materiałach audiowizualnych.

Logotypy oraz informacja o współfinansowaniu może się również znajdować na elementach scenografii, wystroju stanowiska, jak również w formie bannerów reklamowych, transparentów, ścian reklamowych itp.

Informacja o współfinansowaniu szkoleń/studiów, doradztwa itp. powinna znaleźć się, co najmniej na:

- materiałach szkoleniowych, w tym prezentacjach i publikacjach multimedialnych,
- zaproszeniach,
- certyfikatach, zaświadczeniach, dyplomach itp. potwierdzających zakończenie lub udział w formach wsparcia realizowanych w ramach projektu;
- jeżeli nie ma możliwości zamieszczenia odpowiedniej informacji na certyfikatach, zaświadczeniach czy dyplomach (np. świadectwa na drukach MEN) logotypy oraz informacja o współfinansowaniu powinny znaleźć się, w zależności od formy stosowanej w poszczególnych instytucjach, na umowach szkoleniowych z pracownikami skierowanymi na szkolenie (studia) lub w formie dodatkowego zaświadczenia z informacją, że szkolenie/studia były współfinansowane przez Europejski Fundusz Społeczny.

Oznaczenie sprzętu i wyposażenia zakupionego w ramach projektu

Sprzęt oraz wyposażenie (komputery, drukarki, aparaty fotograficzne itp.) zakupiony/amortyzowany/wynajęty/leasingowany na potrzeby projektu musi być wyraźnie oznakowany – np. za pomocą naklejki – w widocznym miejscu; w przypadku przedmiotów, na których nie ma możliwości zamieszczenia czytelnych logotypów i informacji o współfinansowaniu (np. małe aparaty fotograficzne, dyktafony itp.) możliwe jest ich zamieszczenie na opakowaniu/etui sprzętu, przy czym musi być to opakowanie/etui użytkowane łącznie ze sprzętem.

Naklejka informująca o współfinansowaniu powinna być wyraźna i czytelna. Na naklejce ma znajdować się komunikat informujący, że sprzęt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz dwa logotypy Programu Kapitał Ludzki oraz flaga Unii Europejskiej (dopuszczalne jest stosowanie wszystkich wersji

kolorystycznych logotypów (podstawowy, monochromatyczny itd.). W przypadku naklejek na sprzęt i wyposażenie nie można dodawać innych logotypów.

Rys. 23 przykład naklejki o współfinansowaniu na sprzęt i wyposażenie

Nie ma obowiązku oznaczania materiałów biurowych oraz małego sprzętu o niewielkiej wartości – np. zszywacze, dzurkacze itp. zakupionego na potrzeby biurowe.

W ramach oznaczania sprzętu możliwe jest wykorzystywanie naklejek papierowych, na folii samoprzylepnej, adhezyjnej, tabliczek plastikowych, metalowych, naszywk z materiału, graweru, hafu itp.

Informacja o współfinansowaniu wynagrodzeń w ramach projektu

Informacja o współfinansowaniu stanowiska pracy w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki powinna zostać zawarta w opisie stanowiska oraz/lub w zakresie obowiązków pracownika. Dodatkowo w bezpośrednim, stałym (o ile istnieje) miejscu pracy osób, których wynagrodzenie współfinansowane jest przez Europejski Fundusz Społeczny powinna zostać zamieszczona informacja o współfinansowaniu wynagrodzenia wraz z dwoma podstawowymi logotypami w formie tabliczki, informacji wydruku np. przed pokojem, w którym dana osoba wykonuje obowiązki. Jeżeli w danym biurze wynagrodzenia wszystkich pracowników są współfinansowane ze środków EFS wystarczy jak przy wejściu do biura zostanie umieszczona jedna tablica informująca, że stanowiska pracy w tym miejscu są współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

W przypadku zawierania umów cywilnoprawnych (umowy o dzieło/zlecenia) informacja o współfinansowaniu powinna znaleźć się w treści umowy. W przypadkach, w których jest to możliwe (pozwalają na to warunki techniczne – tj. np. umowa jest wydrukem komputerowym, a nie wypisana na formularzu samokopiującym), na umowie powinno znaleźć się pełne oznaczenie wraz z logotypami i informacją o współfinansowaniu.

Oznaczanie publikacji i materiałów promocyjnych w ramach projektu

Wszystkie publikacje powinny zawierać logotypy oraz jasne wskazanie na współfinansowanie publikacji przez Europejski Fundusz Społeczny – co najmniej na stronie redakcyjnej. Logotypy mogą pojawić się również jako elementy graficzne także na okładkach i innych elementach publikacji. W przypadku materiałów drukowanych nie posiadających strony tytułowej ani redakcyjnej (broszury, ulotki, foldery do 4 stron) informacja o współfinansowaniu wraz z logotypami powinna się znaleźć na pierwszej lub ostatniej stronie publikacji. Należy pamiętać, że w przypadku publikacji i dużych materiałów informacyjno-promocyjnych, informacja o współfinansowaniu może znaleźć się w dowolnym miejscu takiego materiału, niezależnie od występowania logotypów, tylko musi być ona umieszczona poza ciągiem logotypów.

Na publikacjach w wersji elektronicznej (płyty CD, DVD, VHS, pamięci flash, do pobrania z www itp.) na pierwszej stronie/ pierwszym widocznym ekranie/ oknie powitania, które ukazuje się jako pierwsze podczas odtwarzania materiałów zamieszczonych na nośniku danych powinna znaleźć się informacja o współfinansowaniu oraz logotypy, ponadto w przypadku nośników takich jak CD lub DVD informacja o współfinansowaniu powinna znaleźć się również na płycie oraz okładce płyty (jeśli występuje, a front zapakowanej płyty jest niewidoczny). W przypadku prezentacji multimedialnych (Power Point, Flash, itp.) – co najmniej na pierwszym i ostatnim slajdzie/ oknie powinna znaleźć się informacja o współfinansowaniu.

Na wszystkich publikacjach, zarówno drukowanych jak i elektronicznych (w przypadku publikacji elektronicznych również, o ile jest to możliwe na nośniku) powinna zostać zamieszczona informacja, iż publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie. W przypadku pobierania jakiegokolwiek opłaty za publikację i uwzględnienia tego w projekcie, informacja o tym fakcie powinna zostać odnotowana jako przychód we wniosku beneficjenta o płatność.

Instytucja Zarządzająca PO KL dopuszcza również zamieszczanie na ogłoszeniach, plakatach, ulotkach, broszurach itp. informacji o działalności komercyjnej beneficjenta, która wiąże się bezpośrednio z działalnością na którą otrzymał dofinansowanie (np. przy projekcie dotyczącym szkoleń językowych beneficjent może zamieścić również na ogłoszeniu współfinansowanym z projektu informację o prowadzonych przez siebie szkoleniach komputerowych). W takim przypadku koszt produkcji danego materiału może być pokryty ze środków projektu proporcjonalnie do tego ile powierzchni materiału promocyjnego zajmują informacje związane z projektem dofinansowanym ze środków EFS.

W przypadku realizacji materiałów audiowizualnych – w szczególności filmów, spotów reklamowych logotypy oraz informacja o współfinansowaniu a w przypadku audycji radiowych tylko informacja o współfinansowaniu powinna znaleźć się na początku lub na końcu materiału.

Taka informacja powinna mieć formę tablicy/bannera/slajdu i logotypy oraz informacja o współfinansowaniu powinny zawierać co najmniej 15% ekranu/powierzchni. Dodatkowo powinien być widoczny przez nie mniej niż 3 sekundy. W przypadku materiałów radiowych, na początku lub na końcu powinna zostać odczytana informacja o tym, że dana audycja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Gadżety jako materiały promocyjne powinny być stosowane tylko w uzasadnionych przypadkach. W szczególności w przypadku gadżetów nietypowych o dużej wartości jednostkowej – decyzja o takiej formie promocji powinna zostać podparta wiarygodnymi informacjami o racjonalności takiego wydatku. W przypadku tych materiałów nie musi pojawiać się informacja o współfinansowaniu, wystarczy jak pojawią się logotypy PO KL i flaga UE z odniesieniem słownym do Unii Europejskiej.

Strony internetowe

Strony internetowe w sytuacji, gdy są finansowane ze środków projektu, powinny zawierać przynajmniej na stronie głównej logotypy oraz informację o współfinansowaniu. O ile jest to możliwe (pozwała na to koncepcja techniczna i graficzna), logotypy PO KL oraz UE powinny się również znaleźć na kolejnych stronach portalu internetowego. Strona taka powinna również posiadać link do głównej strony Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki: www.efs.gov.pl.

W przypadku np. bannerów internetowych lub filmów wideo znak graficzny oraz logotyp Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki nie zawsze muszą pozostawać statyczne. Istnieje możliwość stworzenia i odtwarzania animowanej wersji znaku graficznego i logotypu pod warunkiem, że po wprowadzeniu elementów animowanych znak graficzny i logotyp powrócą do właściwej formy statycznej i efekt ten będzie wyraźnie widoczny. Animacji może podlegać zarówno sam znak graficzny (np. gwiazdy w ruchu) lub logotyp Programu (poszczególne litery lub słowa w ruchu), jak również oba te elementy jednocześnie.